

Leestekst Van schelp tot euro

Primitief geld

Geld heeft niet altijd bestaan in de vorm die wij nu kennen. In de oudheid konden mensen alleen eten en kleren kopen door goederen te ruilen:

ruilhandel. In de praktijk was dat vaak lastig. De vorm was niet belangrijk. Het was wel nodig dat iedereen het aanvaardde als betaalmiddel. Daarom werden er afspraken gemaakt over ruilmiddelen.

Alle volkeren hadden hun eigen afspraken over dit

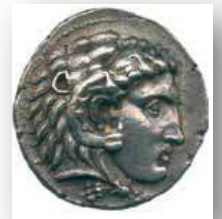
"geld". Zo betaalden de Grieken en de Romeinen met runderen. Andere volkeren betaalden met schelpen, zout, ijzererts of ivoor. In vele Afrikaanse culturen was vee een geliefd ruilmiddel. Die ruilmiddelen waren echter niet in alle omstandigheden even geschikt. Reizende handelaren konden daar minder mee aanvangen. Zij hadden behoefte aan een algemeen aanvaard ruilmiddel dat weinig plaats innam en niet kon bederven.

Zo'n ruilmiddel was zout. In het oude Rome werden soldaten en officieren ermee betaald en nagenoeg overal ter wereld fungeerde het als koopwaar, statussymbool, waardemeter en betaalmiddel. Vandaag zijn zout en vee verdwenen uit het betalingsverkeer, maar ze blijven wel leven in ons taalgebruik. Denk maar aan woorden als salaris en soldij (van het Latijn sal, en het Franse sel, salé) en het Engelse fee (fooi, vergoeding), dat verwant is met het woord vee.

Munten

Pas met de ontwikkeling van de staten (=landen) werd geld belangrijker. Er moesten belastingen worden betaald en dus was een betaalmiddel noodzakelijk. Dat betaalmiddel werd een waardemeter om de waarde van de goederen te meten en met elkaar te vergelijken. Het gebruikte geld moest daarom duurzaam en schaars zijn.

Wanneer de mensen het eerst metaalgeld hebben gebruikt is niet juist bekend. Eén van de oudste meldingen komt uit het Koninkrijk Lydië (nu een deel van Turkije). Daar liet koning Gyges in de 7de eeuw v.Chr. staven elektrum (=een *legering* van goud en zilver) in schijfjes verdelen. Op elk schijfje klopte men een stempel om het gewicht en dus ook de waarde als betaalmiddel te garanderen. Later sloeg men aan één kant van de munt haar waarde en aan de andere kant een afbeelding van keizer of koning. Alexander de Grote was de eerste die dat deed. Onder Alexanders opvolgers doet de portretmunt haar intrede : de klassieke goden en godinnen krijgen het gezelschap van een vergoddelijkte Alexander.

Het West-Romeinse Rijk verdween in 476 na Chr. De Germanen namen de macht over. Geld werd bijna niet meer gebruikt in West-Europa. De landbouw is er de belangrijkste economische activiteit. Het muntgeld verdwijnt langzaam maar zeker en er wordt opnieuw in natura (graan, paarden...) betaald.

Met de toenemende handel en de verstedelijking was al vanaf de 12de eeuw een grote behoefte aan geld ontstaan. Om daaraan tegemoet te komen, werden in de loop van de 13de en 14de eeuw munten met internationale uitstraling geslagen. Er ontstonden nieuwe zilveren en gouden munten. Dit was ook de periode van de eerste kruistochten.

Tijdens de 14de en 15de eeuw was goud en zilver schaars geworden. Het is pas na de ontdekking van Amerika (Columbus in 1492) en de plundering van de goud- en zilvermijnen in de Nieuwe Wereld dat Europa terug over voldoende edele metalen beschikte om munten te slaan.

In 1832 kiest het Koninkrijk België na enige discussie de frank als geldeenheid. In 2001 ten slotte wordt de laatste munt in Belgische frank geslagen, een gedenkmunt van 500 frank ter gelegenheid van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie.

Bankbiljetten

Vanaf de 12de eeuw bepaalden geldwisselaars de waarde van het geld. Ze werkten achter een houten tafel of toonbank – de *bancus* of *banca*. Reizende kooplui kregen de gewoonte om een deel van hun geld bij zulke geldwisselaars in bewaring te geven, in ruil voor een geschreven ontvangstbewijs. Met dat bewijs konden ze het bedrag later terugvragen. Omdat de kans klein was dat de kooplui al die sommen in een keer zouden opeisen, belegden de wisselaars een deel van het geld in allerlei soorten ondernemingen. Als alle klanten tegelijkertijd hun geld terugvroegen, was er een probleem. Omdat ze het geld hadden belegd, konden de geldwisselaars dat bedrag niet meteen terugbetalen.

Wanneer de wisselaars hun verplichtingen niet konden nakomen, sloegen woedende schuldeisers de wisseltafel aan diggelen. '*Banca rotta*' (de bank is kapotgeslagen), zeiden de Italianen in zo'n geval – vandaar ons woord *bankroet*.

Het was niet echt verstandig om met je zakken vol goud over de onveilige middeleeuwse wegen te reizen. Daarom probeerden kooplui hun zaken zo veel mogelijk af te handelen op krediet. Met een *kredietbrief* kon een rijke koopman een plaatsvervanger op reis sturen. De kredietbrief waarborgde dat de rijke koopman op een zeker moment in de toekomst de schulden die de houder van de brief maakte, zou betalen.

In Europa werd voor het eerst in de 13de eeuw het idee van papiergeld geïntroduceerd, maar echte bankbiljetten verschenen pas in de 17de eeuw. In Europa gaf Zweden in 1661 het eerste bankbiljet uit. De Bank van Stockholm heeft echter niet lang bestaan. Daarom wordt Londen beschouwd als de *bakermat* van de bankbiljetten.

In Engeland werd al het goud van de handelaars bewaard in een koninklijk kasteel in het centrum van Londen. Vanaf 1640 werkten de handelaars samen met de goudsmiden. In ruil voor het afgeven van goud en zilver kreeg de handelaar een ontvangstbewijs. Dat kon worden gebruikt om andere handelaars te betalen. Het bankbiljet was geboren. Het kon ook terug worden omgeruild voor goud. Het is normaal dat bij deze manier van werken de mensen elkaar moeten kunnen vertrouwen.

Om te voorkomen dat oneerlijke "bankiers" ontvangstbewijzen zouden schrijven waarvoor geen goud of zilver was gedeponneerd, besloot de staat om zelf geld te maken. De Nationale Bank in elk land drukt nu nog haar eigen geld. In haar kluisen lag zoveel goud als er nodig was om het papiergeld waarde te geven. Aan deze verplichting kwam een einde in 1988. Ondertussen heeft de Nationale Bank voldoende prestige verworven om haar biljetten uit te geven die hun waarde volledig ontleen aan het vertrouwen dat de Nationale Bank geniet in binnen- en buitenland.

Giraal en elektronisch geld

De verschillende geldvormen volgden in de loop der tijd de ontwikkeling van de economie en die van de informatietechnologie. In de tweede helft van de 19de eeuw ontstonden diverse niet-materiële geldvormen, waaronder het zogenoemde '*girale*' geld. Hiermee kun je bedragen overhevelen van de ene bankrekening naar de andere door een eenvoudige overboeking.

Naast het girale geld ontstond het zogenoemde '*elektronische*' geld. Een centrale computer neemt het geld automatisch van je rekening. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de debetkaarten (Bancontact/MisterCash, Maestro) en kredietkaarten (Visa, Eurocard, ...). Met beide kaarten kun je betalingen doen.

Geld in vele vormen

Nu kunnen we op vele manieren betalen. Er bestaan restauranttickets om maaltijden te betalen en cadeaucheques om in de winkel mee te betalen. Daarnaast is er ook nog de ecocheque of 'groene cheque'. Daarmee kun je alleen milieuvriendelijke producten en diensten kopen. In de 21ste eeuw dient ook de gsm of smartphone niet langer meer alleen om te bellen, hij is volop bezig zich een plaats te veroveren als betaalmiddel.